

FÖRORD

Utvecklingsplaneringen är upprättad av länsstyrelsens rennäringsenhet i direkt samverkan med Frostvikens norra sameby. Planeringen består av två delar, första delen innehåller redovisning av markanvändningen och samebyns resurser och den andra delen innehåller samebyns planering av den framtida inriktningen om omfattningen av byns verksamhet samt vissa åtgärdsförslag.

Utvecklingsplaneringen är antagen av samebyn och avser att vara byns egen.

Länsstyrelsen i Jämtlands län
Rennäringsenheten

Britt-Mari Nordstrand

LÄNSSTYRELSEN
Jämtlands län

Utvecklingsplaneringen har utarbetats av länsstyrelsen i Jämtlands län, rennäringsenheten och Frostvikens norra sameby.

Frostvikens norra sameby beslutar att anta Utvecklingsplaneringen som sin egen.

För Frostvikens norra sameby

UTVECKLINGSPLANERING
MARKANVÄNDNINGSPRESENTATION OCH DRIFTPLANERING
för
FROSTVIKENS NORRA SAMEBY

INNEHÅLLSFÖRTECKNING		Sid
1	INLEDNING	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Syfte och målsättning	2
1.3	Metodfrågor	3
2	ALLMÄNT OM RENSKÖTSEL	4
2.1	Renskötselrätt	4
2.2	Sameby - ändamål och målsättning	4
2.3	Markanvändning	4
2.4	Rennäringen i Jämtland	5
3	FROSTVIKENS NORRA SAMEBY	6
3.1	Frostvikens norra sameby	6
3.2	Samebyns gränser och utnyttjande av betesområden	7
3.3	Medlemmar, företag och bosättning	12
3.4	Kombinatinssysselsättning - jakt, fiske, slöjd m m	13
3.5	Renhjorden	14
3.6	Driftanläggningar	15
3.7	Konkurrerande markanvändningsintressen	17
3.8	Konsekvenser av Tjernobyl-olyckan	18
4	HANDLINGSPROGRAM OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG FÖR FROSTVIKENS NORRA SAMEBY	19
4.1	Utveckling och nyttjande av betesområden i framtiden 19	
4.2	Utveckling av företagen inom byn	20
4.3	Jakt- och fiskefrågor	20
4.4	Utökat samråd med andra markanvändningsintressenter	20
	KARTBILAGA Markanvändningsredovisning för Frostvikens norra sameby	

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Renskötselområdet i Sverige omfattar cirka 150.000 kvadratkilometer, vilket motsvarar ungefär 1/3 av landets yta. Dokumentation av rennäringens markanvändning är dock bristfällig i de flesta samebyarna. För stora områden föreligger endast planverkets sammanställning efter samebyarnas redovisning av markanvändningen från den fysiska riksplaneringen 1975.

Med tillkomsten av plan- och bygglagen (PBL) samt naturresurslagen (NRL), som trädde ikraft den 1 juli 1987, ställs direkta krav på dokumentation av olika markanvändningsintressen, så även för rennäringen. Behov av att rennäringen redovisar sina markintressen finns även från samerna själva och konkurrerande markintressenter som t ex skogsbruket och turismen.

Riksdagen har i olika sammanhang uttalat att den samiska kulturens fortlevnad måste garanteras och därmed den intimt sammankopplade renskötseln. Därför måste förutsättningarna för rennäringen säkras både vad gäller åretrunt-och sedvanerättsmarkerna som har avgörande betydelse för möjligheterna till näringens bedrivande.

Fr o m 1 juli 1990 skall varje kommun här i landet ha en antagen kommunomfattande **översiktsplan**. Planen skall redovisa olika markintressen och ange långsiktiga strategiska planer vad gäller markanvändningen och byggandet i kommunen. I NRL finns allmänna hushållningsregler om hur naturresurserna skall användas.

Hushållningsreglerna är uppdelade i två nivåer, för områden **som SÅ LÅNGT SOM MÖJLIGT SKALL SKYDDAS** samt för områden **som SKALL SKYDDAS - RIKSINTRESSEN**. Rennäringen omfattas av hushållningsreglerna på båda nivåerna. Betydelsen att rennäringen utgör ett riksintresse innebär att staten kan ingripa mot åtgärder som påtagligt skulle skada rennäringens intressen. Om flera oförenliga riksintressen föreligger för ett område skall företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Hushållning har här betydelsen att marken ska nyttjas, bevaras eller förändras så att den används till vad den är mest lämpad för.

Vad som utgör riksintresse vad gäller rennäringsen skall bedömas utifrån samebyarnas **hela årscykel** och byarnas s k **rationella renantal**. De olika delområdena som årstidsland, flyttningsleder, övernattningsställen, kalvningsland, svåra passager och viktiga lavområden ska beaktas utifrån deras **funktionella samband** i renskötseln. Renskötseln är en flexibel näring och viktigt att påpeka är att områdenas betydelse och läge **normalt varierar över tiden** beroende på väderlek, skogsbruksåtgärder, betestillgång och andra förhållanden. Därför är det angeläget att markanvändningsredovisningen kontinuerligt revideras för att vara ett aktuellt underlagsmaterial t ex vid konfliktsituationer och konsekvensstudier samt i kommunernas översiktsplaner.

I samebyarnas **UTVECKLINGSPLANERING** ingår redovisning av rennäringsens markanvändning. Utvecklingsplaneringen avser att översiktligt kartlägga varje samebys egna resurser vad gäller betesmark, anläggningar, renhjord, företag och medlemmar samt vara ett handlingsprogram för den framtida utvecklingen av verksamheten.

I budgetproposition 1987/88 framställes vikten av redovisning av rennäringsens markanspråk. "En angelägen fråga för samebyarnas framtid är utvecklings- och markanvändningsplanering. För att täcka statens del av kostnaderna för denna planering bör anslaget tillföras ytterligare 5 milj kronor under en 5-års period. För nästa budgetår bör sålunda ytterligare i milj kronor anvisas". Anslaget ska användas till personal- och materialkostnader för planläggningen av rennäringsen i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

1.2 Syfte och målsättning

Syftet med utvecklingsplaneringen är att den ska redovisa rennäringsens markanvändning, utgöra underlag för samebyarnas egen driftplanering, utgöra förhandlingsunderlag vid överläggningar med konkurrerande markintressenter samt ligga som underlag vid kommunal och annan planering.

Varje samebys resurser ska kartläggas och ligga till grund för planeringen av den framtida omfattningen och inriktningen av byns verksamhet. Planeringen bör på sikt leda till en effektivisering av rennäringsen och arbetet inom byarna.

Utvecklingsplaneringen redovisas på karta med tillhörande textbeskrivning. Kartan ska beskriva rennäringens intresseområden och dess funktionssamband. Textbeskrivningen ska innehålla redogörelse av samebyns renskötsel och bisysselsättningar, ev olägenheter och förslag till åtgärder. Planen avser att vara byns egen redovisning och skall godkännas och antas av samebyn själv.

Målsättningen med utvecklingsplaneringen är att den ska leda till en **översiktlig kartläggning** av samebyns resurser. Den ska underlätta fortsatt planläggning och utveckling av samebyarna och utgöra underlag vid förhandlingssituationer och kommunala översiktsplaner.

Markanvändningsredovisningen beskriver **nuläget i ett genomsnittsförlopp där avvikelser får anses som normalt förekomande**. Redovisningen avser att vara rullande och kontinuerligt revideras efter faktiska renskötsel-förhållanden.

1.3 Metodfrågor

Arbetet kring utvecklingsplaneringen har letts av länsstyrelsens rennäringssenhet i direkt samverkan med samebyn. Planen består av två delar, den första delen innehåller en redovisning av rennäringens resurser och markutnyttjande och den andra delen innehåller planering av den framtida inriktningen och omfattningen av byns verksamhet samt åtgärdsförslag.

Inledningsvis redovisar samebyn översiktligt sin nuvarande markanvändning utifrån befintligt kartmaterial från den fysiska riksplaneringen 1975.

Utifrån kartmaterialet har samebyn sedan redogjort för befintliga förhållanden, redovisat basfakta och olägenheter samt diskuterat framtida planer och förbättringar.

Avvikelser från markanvändningsredovisningen **får anses som normala**. Redovisningen avser att beskriva ett **genomsnittligt förlopp för samebyn**, vilket i verkligheten **varierar år från år** på grund av ändrade betes- och/eller klimatiska förhållanden samt olika störningar i rendriften.

2 ALLMÄNT OM RENSKÖTSEL

2.1 Renskötselrätt

Rennäringslagen (SFS 1971:437) reglerar renskötselrätten. Renskötselrätten är förbehållen samerna. Enligt rennäringslagen har den som är av samisk härkomst eller på annat sätt förvärvat renskötselrätt "Rätt att enligt denna lag begagna mark och vatten till underhåll för sig och sina renar."

Enligt lagen får renskötsel i Jämtlands län bedrivas hela året på renbetesfjällen och inom de områden i Jämtlands-Kopparbergs län som särskilt upplåtits till renbete - året-runtmarkerna. Under tiden den 1 oktober till den 30 april får renskötsel bedrivas inom sedvanerättsmarkerna - trakter utanför renbetesfjällen - där renskötsel av ålder bedrivits vissa tider av året.

Renbetesfjällen omfattar i huvudsak av staten ägda fastigheter. Samerna har enligt rennäringslagen vidsträckta rättigheter och skydd för att kunna bedriva sin näring inom renbetesfjällen och i viss mån även inom sedvanemarkerna.

2.2 Samebyn - ändamål och medlemmar

Renbetesfjällen är uppdelad mellan samebyarna i Jämtlands län enligt länsstyrelsens beslut 1973-09-19. Begreppet sameby innefattar såväl ett geografiskt begränsat område som en juridisk person som företräder de renskötande medlemmarna inom området. Medlem i sameby är renskötselberättigad som stadigvarande deltar eller har deltagit i renskötseln inom byns betesområde samt dennes make eller barn.

Samebyn eller i vissa fall även länsstyrelsen kan anta medlem som avser att bedriva renskötsel inom samebyn.

2.3 Markanvändning

Renskötselns markanvändning varierar med årstiderna beroende på bl a temperatur, nederbörd och vindförhållanden och måste anpassas efter faktiska förhållanden. Näringen är arealkrävande eftersom den bedrivs extensivt. Enhetliga betesområden har med åren splittrats sönder genom samhällsutvecklingen och kan idag inte användas för effektiv rennärning, vilket ställer näringen inför ständiga omställningsproblem.

Markanvändningen varierar även mellan åren på grund av olika betesförhållanden beroende på t ex snödjup, skare och isförekomst. Förutsättningarna för rennäringen förändras även från år till år vid t ex tillkomst av kalhyggen, nya vägar och andra störningar från konkurrerande markintressenter. Förändringar av markanvändningen medför oftast att renskötseln försvåras och blir mer arbetskrävande. Speciellt försvåras eller hindras näringens bedrivande då extremt känsliga områden som vårbete och kalvningsland utsätts för störningar.

Rennäringen, som tidigare har nyttjat enhetliga betesområden, har successivt med åren blivit allt mer trängda från olika håll av konkurrerande markintressenter som turism och friluftsliv, vattenkraftsutbyggnad, täktverksamhet och skogsavverkningar vilket har försvårat näringens bedrivande avsevärt.

2.4 Rennäringen i Jämtlands län

I Sverige finns idag ungefär 300.000 renar varav cirka 50.000 i Jämtlands län. Renarna fördelar sig på 52 samebyar varav 11 stycken ligger i Jämtlands län.

Samebyarna i Jämtlands län är fördelade på cirka 80 renskötsselföretag. Renskötseln omfattar cirka 124 årsverken.

3 FROSTVIKENS NORRA SAMEBY

3.1 Frostvikens norra sameby

Frostvikens norra sameby är belägen cirka 12 mil nordväst om Strömsund i den norra delen av Strömsunds kommun, mot Västerbottens län, i Jämtlands län.

(Karta: *Jämtlands, Västernorrlands och del av Västerbottens län med Frostvikens norra samebys åretruntmarker, vinterbetes- och reservbetesområden*)

3.2 Samebyns gränser och utnyttjande av betesområden (se även kartbilagan)

Gränsen för samebyns åretruntmarker är fastställd enligt länsstyrelsens beslut 1973-04-19. För sedvanerättsmarkerna finns inga fastställda gränser.

Frostvikens norra sameby gränsar i **nordost** mot Västerbottens län från Murektjakke till Daimaåns utlopp i Saxån.

I **söder** fortsätter gränsen utmed Daimaån, Daimasjöarna, Vournere (Värjaren) och Lejaren. Därefter viker gränsen av mot Vuomemakke, Gautojaure till nordost och Djupsjön och vidare **västerut** genom Hetenjaure i en i rät linje mot norska gränsen.

Renbetesfjällområdet kring Rørsjön är genom konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge upplåten för renbete av norska renar under tiden 1 april till och med den 14 november.

I **väster** sammanfaller samebygränsen och riksgränsen mellan Bjurälven och Muretjakke.

Kalvningsland omfattas av det naturligt avgränsade området runt Orrnäsfjäll (södra Borgafjäll). Kalvningen äger rum från slutet av april och i maj månad.

På våren förekommer renarna i allmänhet på fjälltopparna och på barfläckarna där det finns tillgängligt bete, som vårväxter, gräs och rötter. Orrnäsfjäll är omgiven av **hänglavskog** som extrema vårar kan vara **ytterst viktig** och utgöra renens enda föda.

Försommarland utgörs av Orrnäsfjäll samt området nordväst därom omfattande Raukasjön - Gaskatjälte och Hetenjaure. Den västra delen av försommarland utgör även **trivselland** på grund av bra betesförutsättningar med mycket fin hänglavskog, speciellt i den glesbevuxna björkskogen, samt på myrmarker där födan tidigt blir åtkomlig.

Sommarland, utgörs av konventionsområdet i Norge, Västra Fjället och Norra Borgafjäll i Västerbottens län, Orrnäsfjäll, Raukasjön och Hetenjaure. Under sommaren i juli och augusti (och på hösten) sambetar renarna från Frostvikens norra och Vilhelmina södra samebyar. Huvudsaklig föda sommartid utgörs av gräs, gröna växter, toppskott m m.

Trivselland, sommartid omfattas av området runt Stekenjokkvägen - konventionsområdet i Norge samt trakterna mot Västra fjället, Klimpfjäll och Slipsiken (ej markerat på kartan).

Kalvmärkning sker i juli till mitten på augusti, gemensamt med Vilhelmina södra sameby i Västerbotten. Inom Jämtland nyttjas kalvmärkningsanläggningarna i Raure, Gerrenåkko och Raurenjaure. Inom Västerbotten nyttjas anläggningarna i Duoraniouren, Stikken, Tjallingen, Biellovare, Jalketsåire, Fråsonbäcken, Vielmesmakke och Nikkerjaure. Efter kalvmärkningen sprider sig renarna åter inom sommarlandet.

På **hösten** delar sig renarna från Frostvikens norra och Vilhelmina södra samebyar i två större grupper som drar sig söder respektive öster ut. Ena gruppen vandrar till Frostvikens norra samebys kalvningsland som även utgör höstland. Den andra gruppen drar iväg mot Norra Borgafjäll och Gitsfjället. Renarnas huvudsakliga föda under hösten är gräs, örter, svamp samt hänslav. På hösten sker hornfejning och pälsbyte.

Inför **sarvslakten**, som infaller dels i augusti, p g a Tjernobylyckan, dels den ordinarie tiden, september, sker i anläggningarna i Fråsonbäcken, inom Västerbottens län, och i Storjola, inom Jämtlands län. Sarvslakten delas normalt upp i två perioder, en före och en efter älgjakten. Före älgjakten samlas renarna som befinner sig på höstlandet, som även utgör sommarland. Livrenarna från detta område motas därefter mot Stoure Fiele. Efter älgjakten samlas renarna som uppehåller sig inom markerna som enbart utnyttjas om höstbete.

Under brunsten, 16 september - 15 oktober rör sig renarna fritt inom hela sommar- och höstlandet. (Ej markerat på kartan).

Höstsamling sker normalt med helikopter under tiden 10 oktober - 30 november. Renarna som befinner sig inom Vilhelmina södra samebys betesområden drivs till skiljningsanläggningen i **Brännåker**. Här **skiljs renarna** mellan byarna samt **inför slakt** och **flyttning** till vinterbetesmarkerna.

Renarna som befinner sig inom Orrnäs fjäll **skiljs** i anläggningen i Storjola inför slakt och vidare transport till respektive samebys **vinterbetesområden**.

Vinterbetesområdet, nyttjas normalt under tiden 31 oktober - 30 april. Renarna transporteras numera normalt med lastbilar sedan regleringar av vattendragen i området omöjliggör flyttning för fot, särskilt på hösten. Aktuella vinterbetesmarker för närvarande är **områdena norr om Junsele, norr om Näsåker, i Västernorrland, norr om Norråker - samt Hocksjö. Samebys renar hålls i en grupp under vintern.**

Särskilt viktiga **vinterbetesområden**;

- kring Saxåmon
- Tåsjöedet
- Miltallberget (s Hoting)
- området runt Bävattnet och Hocksjön, uppsamlingsområde med uppsamlingshagar, särskilt viktigt på våren
- Bölesmon, sydost om Lesjön
- kring Rinnån och norrut mot Stensvattnet
- mellan Junsele - Näsåker- Storsjön - Rocksjön - Resele.

Huvudsaklig föda för renarna vintertid är den häng- och marklav som finns i vinterbetesområdena.

I april **samlas** renarna ihop med skoter och ibland med helikopter **inför återflyttningen** till åretruntmarkerna. Flyttningen sker normalt med lastbil. Ev övernattningar sker på lämpliga och naturliga betesplatser - **övernattningsområden** - där renarna kan hållas samlade.

Frostvikens norra sameby hävdar **sedvanerätt** på markerna ut mot kusten från **Ulvöarna** i norr till Sundsvall i söder.

Flyttleder

Flyttlederna **nyttjas** speciellt **på våren** då isförhållandena på sjöar och vattendrag så tillåter.

Flyttlederna utgör viktiga förbindelse-länkar inom och mellan årstidslanden, särskilt sådana avsnitt där alternativa framkomstvägar saknas på grund av terränghinder. Flera sjöar och vattendrag är numera reglerade och omöjliga att nyttja på hösten.

Viktig flyttled från Frostvikens norra sameby till vinterbetesmarkerna utgår från;

- Buoukantjakke - Saxån - Dabbsjöarna - norr om Oxsjället - väster Vliekevare - Gardamyran - Norråkersnymyran - Onbäcken - Ormsjön - Bellvikssjön - Rörströmssjön - Kilvamma Sundsjön - Gräsbäckmyran - Kojan.

Normalt sett används även **alternativa flyttvägar** beroende på bl a de snö- och isförhållanden som råder.

Inom samebyn finns även flyttleder som nyttjas vid drivning av renarna inför slakt, skiljning, kalvmärkning m m. Dessa leder är dock inte markerade på kartan.

Övernattningsområden

Övernattningsområden är **särskilt viktiga betesområden** där renarna naturligt stannar upp **under flyttningen** utmed flyttlederna. Övernattningsområden utgörs ofta av myrar och tillgången på föda utgör viktiga förutsättningar för att renarna naturligt ska hålla sig inom området för att beta och vila sig under flyttningen.

Viktiga **övernattningsområden** finns;

- öster N Oxfjälltjärnen
- söder Lill-Gäddsjön
- öster Harrsjö
- runt Vallsjön, söder om Ormsjön
- området kring Röströmssjön, omfattande Storstensmyran - Gäddbäckkojan - Rockånäset och Östansjön
- på Stenhammaren och söder om GammNisseberget, öster om Hoting.

Häng- och marklavområden

Häng- och marklavområden utgör viktiga betesområden och har stor och ofta avgörande betydelse för renarnas överlevnad. Tillgång till hänglav är speciellt viktig då betesförhållandena i övrigt är besvärliga på grund av t ex snöförhållandena. Under **vintrar med speciellt besvärliga förhållanden** utgör laven en **viktig och ibland avgörande betespotential**.

Hänglavområdena bör bevaras och i möjligaste mån undantas från avverkningar och markberedning då de utgör en viktig förutsättning för rennäringens existens i området.

Hänglav förekommer i huvudsak i granbestånd men även i björkbestånd i den fjällnära skogen utmed fjällbäckar och dalgångar. Hänglavområdena finns i huvudsak inom eller i direkt anslutning till samebyn.

Hänglavarna utgör även reservbete under vintrar med speciellt besvärliga förhållanden. Vid t ex snörika vintrar utgör hänglaven renens enda föda, på grund av sin åtkomst.

För samebyn **viktiga hänslavområden** finns;

- i området mellan Lejaren, Ankarvattnet, Raure, Daimanjappe samt området öster om Raukasjö mot Stora-jola,
- utmed Orrnäs fjällets (södra Borgafjällen) sluttning mot vattendragen.

Särskilt viktig hänslavskog utgör;

- området omgivet av Lejaren, Ankarvattnet, Raurenjaure, Raukasjöarna, Vournere (Värjaren) och Daima.

Detta område utgör även **trivselland** för renarna i maj och juni på grund av **mycket fin hänslav**, speciellt i björkbestånden på **myrmarkerna**.

Markslavområdena är inte markerade på kartan. Dock utgör ofta markerade **övernattningsområden** och **viktiga vinterbetesområden** särskilt viktiga markslavområden som **bör beaktas**.

Svåra passager

Alternativ till de svåra passagerna **saknas i allmänhet**. Det krävs resursstarka arbetsinsatser från renskötarens sida vid drivning av renhjorden i dessa områden. Störning vid drivning eller förändringar utefter flyttlederna kan spoliera dagar av arbete och hjorden vänder eller sprider sig.

Svåra passager finns särskilt;

- i Röström

Dock utgör de flesta vattendrag, vägar och järnvägar svåra passager men även bl a sportstugor och bryggor.

Snölegor

Under högsommaren återfinns renarna på fjälltopparna medan djuren på kvällarna och vid svalt och kallt väder går ner från fjällen till lägre trakter i dalgångar och byns östra delar. Värdefulla sommarvisten, där det normalt finns snölegor, är **nödvändiga vilområden för renarna sommartid undan värme och insekter**.

Viktiga snölegor återfinns normalt på:

- söder om Jetnamsvandet (på norska sidan)
- västerom Jetneme
- på Sipmeke
- på Garvenåkko

3.3 Medlemmar, företag och bosättning

Antalet medlemmar inom Frostvikens norra sameby är för närvarande 18. Samebyn består av 4 företag.

(Diagram 1: Antal medlemmar i Frostvikens norra sameby uppdelade i åldersklasser)

Medelåldern inom samebyn är ca 42 år. Medlemmarna i samebyn är i huvudsak bosatta i Borgafjäll, Storjola och Värjaren.

Det sker idag ett samarbete med Vilhelmina södra sameby. Under sommaren och hösten utnyttjas gemensamt betesområde för de båda byarnas renar.

3.4 Kombinationssysselsättning

Medlemmarna inom Frostvikens norra sameby har i huvudsak renskötseln som sin utkomst. Under högsäsongen, vid kalvmärkning, slakt och skiljning, medverkar även övriga familjemedlemmar för att klara av den höga arbetsbelastningen.

Sysselsättningen utöver renskötseln utgörs av jakt och fiske i huvudsak för husbehov, turism och någon slöjd.

Medlem i sameby äger, enligt 25 paragrafen rennäringslagen rätt att jaga och fiska för husbehov på renbetesfjäll. Därutöver kan genom länsstyrelsens rennäringsenhets försorg, och efter hörande med samebyn, nyttjanderätt till jakt efter älg, ripa m m samt fiske upplåtas med iakttagande av bestämmelserna i 32 paragrafen rennäringslagen.

Älgjakt

Älgjakten bedrivs som licensjakt. Samebyn ansöker om gemensam licens för samtliga fastigheter som ingår i samebyns område och utgör renbetesfjäll. Från och med 1988-01-01 skall samebyarnas områden registreras, i likhet med privata marker, för att erhålla licens. Vissa upplåtelser sker till fjällägenhetsarrendatorer och övriga arrendatorer.

Ripjakt

Jakt efter ripa och gråfågel (tjäder, orre och järpe) är mycket attraktiv i fjällområdet. Från och med 1990 kan länsstyrelsens rennäringsenhet upplåta jakt efter ripa inom vissa områden inom samebyn. Resterande delar av samebyn kan byn själv disponera och upplåta för ripjakt genom jaktkort.

Fiske

Ett flertal av vattnen inom samebyn nyttjas av medlemmarna själva för husbehovsfiske. Vattnen är uppdelade medlemmarna emellan.

Fiskerätt inom renbetesfjäll kan upplåtas till allmänheten sedan samernas rättigheter till husbehovsfiske har tillgodosetts.

Fiskevatten inom samebyarna upplåtes för allmänt sportfiske genom kortförsäljning, ansökan om särskilt fisketillstånd och arrende. Av intäkterna från fiskeupplåtelseerna tillfaller 25 % samebyn och 75 % samefonden.

Fiskekort gällande vatten på renbetesfjäll utfärdas av länsstyrelsens rennäringsenhet och tillhandahålles på olika försäljningsställen. Inom Frostvikens norra sameby säljs fiskekort för Stora Raukasjön, Raurenjaure och några tjärnar,

Gaustajokk, Laskenase kortfiskeområde, Värjaren, Lejaren.

Särskilda tillstånd för sportfiske kan upplåtas för viss tid, t ex tjärnarna vid Slipsikån.

Arrende är en äldre form av fiskeupplåtelse. Ett arrendekontrakt gäller i allmänhet ett år men kan förlängas att gälla för fem år. Vatten inom Frostvikens norra sameby som är upplåtna genom arrende är t ex Sipmekenjaure, Gaustajokk, Raurenjaure med utlopp, tjärnarna på Laskenase, Hetenjaure, inom Uretjaure-, Värjar-, och Saxaborga vattendragen, Lejaren, Sannaren, Storlidsjärnarna, N Raukasjön, Daimasjöarna, Silesjaure, Bolonjaure, Gueletsjaure, Slipsikjaure, Jetnemsälven, Sipmekenjaure, Rapstajaure, Gørelletsjaure, Borgasjön.

- * Av den totala produktionen av fisk inom fjällområdet i Jämtlands län bedöms den uttagbara delen utgöra 70 %. Uttaget idag bedöms vara 48 % av den totala produktionen.

3.5 Renhjorden

Renantalet enligt renlängden 1988 för Frostvikens norra sameby uppgår till 2102. Sammansättningen på renhjorden är ungefär 60 % hondjur och 40 % handjur. Kalvförlusten inom samebyn är stor på grund av mycket rovdjur i trakten.

(Diagram 2: Antal renar inom Frostvikens norra sameby under åren 1981-1991)

Antalet renar låg under 1981-1984 konstant på cirka 1170 renar. Därefter har renantalet successivt ökat till drygt 2000 djur 1991.

* Uppgifterna hämtade ur NNV rapport "Fisket i Jämtland och Härjedalen 1986".

Enligt 15 § rennäringslagen beslutar länsstyrelsens rennäringsdelegation det högsta tillåtna antalet renar - det s k rationella renantalet - som får hållas inom byn. För Frostvikens norra sameby fastställdes, enligt lantbruksnämndens beslut 1973-09-19, högsta renantal till 2.300. Beslutet grundar sig på en tidigare gjord betesinventering.

3.6 Driftnläggningar (se även kartbilaga)

Samebyn har åtskilliga anläggningar nödvändiga för renskötseln, såsom t ex arbetshagar, gården, stugor och slakteri.

Områdena runt anläggningarna utgör ofta viktiga betesområden och trivselland för renarna där betesron är oerhört viktig för renarna och arbetsron viktig för renägarna.

Renstängsel finns;

- från Sipmekenjaure till Leipikvattnet

Kalvmärkningsanläggningar finns;

- i Raure
- i Gervenåtkko
- i Raurenjuare

Transportabelt gärde finns även för kalvmärkning vilket används speciellt vid kalvmärkning på Ankarvattnsfjället.

Dessutom nyttjas kalvmärkningsanläggningarna inom Vilhelmina södra sameby

- i Duoranjouren
- i Stikken
- i Tjallingen
- i Biellovare
- i Jelken

- i Froskonbäcken/med slakteri
- i Buoitelesjaure (Fetsjön)

Därutöver finns ett transportabelt gårde vilket används speciellt vid kalvmärkning på Ankarvatfsfjället.

Rengärde som nyttjas vid skiljning inför **sarv- och vinter-slakt** finns inom **Frostvikens norra sameby**;

- i Storjola, med last- och beteshage.

Inom **Vilhelmina södra sameby** nyttjas anläggningarna;

- i Froskonbäcken inför **sarvslakten**
- i Brännåker för skiljning inför **vinterslakten**

Betes-, utfodrings- och skiljningshage på vinterbetesmarkerna finns;

- Hocksjön

För tillfälligt behov monteras anläggningar av lätta stolpar och säckväv.

Renvaktarstugor finns idag;

- vid Jetnemsälven
- vid Sipmekenjaure
- vid Raure (sommarläger + 6 kåtor)
- vid Skårnja
- i Storjola på Orrnäs fjäll,
- i Daima

Därutöver finns **kåtor**;

- vid Raurenjaure
- i Skårnja
- vid Hetenjaure
- kring Raukasjöarna
- i Storjola

3.7 Konkurrerande markanvändningsintressen

För Frostvikens norra sameby utgör skogsbruket den störste markanvändningskonkurrenten. Dessutom försvårar vattenregleringar samt trafiken utmed landsvägarna och järnvägarna rennäringens bedrivande i området. Turismen i området är inte direkt störande för renskötseln.

Skogsbruket försvårar eller rent av omöjliggör renskötseln i flera avseenden. Kalhyggen och skogsbilvägar medför dels förlust av renlav dels blir renarna förvirrade och sprider sig över stora områden. Hyggesplöjning förstör betesförutsättningarna genom att stora delar av marktäcket rivs upp och därmed försvinner marklaven. Gödsling av skogsmark medför att renarna upplever laven oaptitlig samt att örterna med tiden tar överhand och marklaven blir obefintlig.

Det moderna skogsbruket splittrar även sönder stora sammanhängande betesområden. Tidigare fina renbetesmarker kan inte utnyttjas idag och renarna tvingas söka alternativa betesmarker.

Särskilt - ett tidigare mycket bra vinterbetesområde - i Hocksjö, sydost om Hoting, har stora avverkningar och markberedningar förstört förutsättningarna för renbete flera år framöver. Samebyn har därför tvingats söka betesmarker längre söderut i Junsele och Näsåker.

Förlust av renlav utgör ett stort problem. Både vad gäller att finna fullgoda betesalternativ och med hänsyn till att trakterna ofta är svårföryngrade samt lavens långsamma tillväxttakt.

Vattenregleringarna i området har medfört att samebyn tvingats flytta renarna till vinterbetet med **biltransporter, speciellt** på hösten. Isarna på vattendragen utgör svåra och farliga passager utmed flyttvägarna.

Trafiken utmed landsvägar och järnvägar utgör besvärliga hinder vid flyttningar inom vinterbetesområdena.

Konsekvenser av intrång från konkurrerande markanvändningsintressenter blir att sedvanerättsmarker som inte nyttjas på flera decennier åter måste tas i anspråk för renskötseln.

Vissa problem kan uppstå på vinterbetesmarkerna under perioder då jakt bedrivs inom aktuella betesområden. Detta gäller i huvudsak småvilt- och älgjakten. Konsekvenserna blir att renhjorden skingras och lösdrivande hundar jagar renarna.

Turismen i området förekommer i huvudsak utmed Stekenjokkvägen. Några medlemmar ur Frostvikens norra sameby arrenderar Karitjärns Camping som är belägen utmed Stekenjokkvägen. Dock utgör turismen i nuvarande omfattning inte någon större konkurrerande markanvändningsintressent. Under hösten förekommer en del störande skotertrafik utmed lederna över Orrnäsfjäll.

3.8 Konsekvenser av Tjernobyl-olyckan

Nedfallet efter kärnkraftolyckan i Tjernobyl drabbade rennäringsen svårt. De svårast drabbade samebyarna i Jämtlands län är Frostvikensbyarna bl a Frostvikens norra sameby och Hotagens sameby. Men även för samebyarna söder därom har olyckan inneburit betydande konsekvenser.

Den svenska staten har dock uttalat att rennäringsen skall hållas skadeslös. Således utgår ersättning för inkomstbortfall och merkostnader för renägarna till följd av olyckan. Insatser görs också från statens sida för att så mycket renkött som möjligt skall bli godkänt som livsmedel.

Gränsvärdet för att renkött idag skall godkännas som livsmedel är 1.500 bq (bequerell) Cesium -137 per kg/renekött. Cesiumhalten i renarna varierar kraftigt under året beroende på vilken typ av föda renarna betar. På sommaren betar renarna huvudsakligen gräs och gröna växter, vilka förnyas årligen och därmed innehåller relativt låga halter cesium. På hösten och vintern består födan huvudsakligen av mark- och hänglavar, som har långsam nedbrytning av det radioaktiva nedfallet.

Detta betyder att det är angeläget att så stor slakt som möjligt kan tas ut under sommaren/förhösten då köttet kan godkännas. Staten stimulerar också genom vissa tilläggsersättningar en tidigareläggning av slakten. Även under vinterperioden kan renköttet godkännas vid slakt, om utfodring av renarna kunnat ske under cirka 2 månader före slakt. Kostnaderna för sådan utfodring betalas av staten. Vid sådan utfodring används både renlav (från Dalarna), hö och kaliumberikat, (bentonittillsats) kraftfoder.

Frostvikens norra sameby har ansökt om att erhålla förlängning av betesrätten utanför åretruntmarkerna i området kring Tåsjöberget. I det aktuella området finns bra betesförutsättningar för renarna sommartid. Bl a "rallarrosen" som renarna gärna betar finns det gott om i området och den innehåller inget cesium. Ansökan om förlängd betesrätt har avslagits.

Cesiumvärdena i renarna sjunker successivt och renarna utfodras till viss del före slakt.

4 HANDLINGSPROGRAM OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG FÖR FROSTVIKENS
NORRA SAMEBY

4.1 Utveckling och nyttjande av betesområden i framtiden.

Rennäringen har med åren blivit allt mer trängda från olika håll av andra markanvändningsintressenter.

Stora delar av viktiga mark- och hänglavområden i den fjällnära skogen har avverkats och stora sammanhängande betesområden har splittrats sönder genom det moderna skogsbruket, vägar och vattenregleringar.

Förlust av viktiga lavområden har försvårat renskötseln, speciellt under hösten vid samling av renarna inför flyttning till vinterbetesmarkerna. Renarna har tidigare stannat upp i de närliggande skogsområdena med god lavförekomst och samlingarna har kunnat utföras med få koncentrerade insatser.

Kalhyggerna har inneburit att renarna söker sig längre söder- och österut för att söka föda. Detta medför för renägarna, mer arbetskrävande samlingsinsatser, i och med att renarna snabbt sprider ut sig över stora arealer.

Fortsätter skogsbruket sina avverkningar i det fjällnära skogsområdet kommer renskötseln ytterligare att försvåras. Renarna tenderar att på hösten söka sig allt längre ner i skogslandet och samlingen inför vinterflyttningen blir svårare att genomföra.

På våren håller sig renarna kvar i skogslandet långt längre än tidigare bl a på grund av betesbrist i den fjällnära regionen. Kalhyggerna har dessutom goda betesförutsättningar med gräs och örter vilket medför att renarna gärna stannar kvar eller återvänder till skogslandet även under sommaren.

Vinterbetesområdet i Hocksjö som för fyra år sedan avverkades hårt **kan idag inte nyttjas för renbete.**

Vinterbetesmarkerna norr om Junsele och Näsåker som **nyttjas idag** förväntas utnyttjas något år till.

Vinterbetesmarker som planeras att åter tas i anspråk de närmaste åren är trakterna ner mot **Sollefteå**. En inventering av lavförekomsten är nödvändig att genomföra inom kort med hänsyn till brist på bra vinterbetesmarker.

Ytterligare **reservbetesområden** utgör trakterna ner mot **Kramfors**

En omläggning av driften är önskvärd på lång sikt.

4.2 Utveckling av företagen inom byn

Under rådande omständigheter med arbetskraftbrist och sammanblandning med Vilhelmina södra sameby inom byn är något avelsarbete med renhjorden inte aktuell.

4.3 Jakt- och fiskefrågor

Jakt och fiske utgör viktiga komplement till renskötseln. Framför allt vad avser jakt och fiske för husbehov.

Ripjakt utövar medlemmarna i sameby i viss mån själv. Samebyn anser sig kunna överta administrationen av upplåtelser för ripjakt. Detta för att ripjakten ska kunna upplåtas under lämpligare former och i trakter där renarna inte vistas under aktuella jakttider, samt för att behållningen ska tillfalla byn direkt. Lämpliga områden för ripjakt är områden runt Leipikvattnet, Stekenjokksvägen samt Storjola. Administrationen av jaktkortsupplåtelseerna kan hanteras av samebymedlemmarna. Här finns även stugor för ripjägarna att hyra vilket det även finns utmed Stekenjokkvägen, i Värgaren och i Skårnja.

4.4 Utökat samråd med andra markanvändningsintressenter

Ett fungerande samråd både inom och utanför samebyns gränser efterlyses mellan rennäringsen och andra markanvändningsintressenter, framför allt med skogsbruket. Ett fungerande samråd kan resultera i att även mindre planändringar kan ge nog så tillfredsställande lösningar för alla parter.

Skogsbruket

Vad gäller skogsbruket så har skogsvårdslagen (1979:429) en bärande grundtanke att **långsiktigt hushålla med** naturresursen skog och skogsmark. I **propositionens specialmotivering** till 1 paragrafen skogsvårdslagen står bl a ... "skall skogs-näringsen **verka i samspel** med andra samhällssektorer." Vidare har **hänsynsregler** utarbetats och **accepterats av berörda parter vilka återfinns i skogsstyrelsens allmänna råd** om skogsbrukets hänsynstagande till rennäringsen (SKSFS 1982:2).

Frostvikens norra sameby efterlyser hänsynstagande till rennäringen i enlighet med SKSFS 1982:2;

- Fasta, årliga **samråd** för en långsiktig planeringsperiod.
- **Undvika koncentration av slutavverkningsytor.**
- **Samplanering** i områden med **hänglavförekomst** - nödfoder.
- **Särskild uppmärksamhet** vid skogliga åtgärder i närheten av flyttleder och rastbeten.
- Områden runt **arbetshagar och samlingsställen undantas från avverkning**
- **Hyggesplöjning skall undvikas** i flyttleder, kringbeteshagar och andra tekniska anläggningar.

Önskemål från samebyns sida är att **avverkningar ej sker på högre nivå än 500 m ö h.**

Dessutom önskar samebyn att **viktiga marklavområden** undantas från gödsling, på grund av örterna tar överhand och laven får svårt att hävda sig.

Exploateringar

Vid varje ingrepp i renskötselområdet, som har betydelse för rennäringen, ska konsekvensstudier upprättas på exploitörens bekostnad. Detta för att klarlägga skadan av varje mindre intrång samt den ackumulerade skadebilden som vuxit fram.